

A MIGRÁCIÓ ÉS A FELNŐTTKORI TANULÁS ÖSSZEFÜGGÉSEI

A tanulmányban a migrációval kapcsolatos stratégiai dokumentumok és kutatások alapján elemezzük a migráció és az életen át tartó tanulás összefüggéseit. Megállapítjuk, hogy a bevándorlók sajátos helyzetükből adódóan speciális tanulási szükségletekkel bírnak, amelyekhez adekvát és hatékony felnőttképzési szolgáltatásokat igényelnek.

Az Európai Unióban jelenleg a migráció – az egyre széles körben elfogadott szakmai megközelítés szerint – pozitív folyamat, ezért a bevándorlók integrációja támogatandó feladat mind a 27 tagország számára. Az európai és a globális migrációra vonatkozó állásfoglalások szerint kiemelt jelentősége van az oktatási szakterületnek a bevándorlók integrációját segítő folyamatban, mivel az életvitel és a munkavállalás megszervezéséhez alapvető fontosságú a befogadó ország kultúrájának, nyelvének és állampolgári ismereteinek a megtanulása.

Az EU belső vándorlásának növekedése várhatóan hazánkat is érinti, így az életen át tartó tanulás megvalósítását szolgáló felnőttképzési intézményeknek és szolgáltató intézményeknek megfelelően fel kell készülniük a migrációra. A hasonló trendeket mutató többi tagországgal, különösen a KKE tagországok szakembereivel együttműködve szükségesnek tartjuk a bevándorlókkal kapcsolatos felnőttképzési kutatások kiszélesítését és a képzési tartalmak átgondolását.

Bevezetés

Az Európai Unió tagországaiba irányuló bevándorlás az 1990-es években még csak fél milliós nagyságrendű volt, az utóbbi években azonban már 2 millióra növekedett. Ehhez a jelentősnek mondható, regisztrált bevándorlói létszámhoz további félmillió illegális határátlépőt adnak hozzá a szakértők. De vannak ennél jóval nagyobb migráns munkavállalói létszámmal is számoló szervezetek, például a 2005 decemberében megrendezett 4. EPSU Konferencia dokumentumaiban – bár pontosabb létszám és forrás megjelölése nélkül – több milliós migráns munkavállalói létszámot szerepeltetnek.¹

1. Az EPSU Kollektív Alku Konferenciáját 2005. december 12.-én és 13.-án rendezték meg Brüsszelben. A kollektív alkuval kapcsolatos kulcskérdéseket vitatták meg mind európai, mind nemzeti szinten.

Az EU demográfiai helyzete elemzésekor gyakran megjelennek a migrációra vonatkozó adatok is, ugyanis figyelemreméltó tény, hogy az immár 27 tagországot magába foglaló tömörülés lakosságának létszáma – a bővülés ellenére – alig nőtt az elmúlt években, és a csekély létszámnövekedés is a bevándorlásnak köszönhető. Az Európai Bizottság 2004-ben közzétett közleményének a bevándorlásról, illetve a bevándorlók integrálásáról szóló részében megállapítja, hogy „... a bevándorlás megakadályozta több országban a népesség lélekszámának csökkenését”.²

A bevándorlás az Európai Bizottság számára egyszerre jelent munkaerő-problémát és egy másik aspektusból nyugdíjfinanszírozási problémát. Nem csak az Európai Unió népességszámának csökkenése tekinthető tényleges problémának, hanem a népesség korösszetétele is. Jelenleg 4 kereső uniós munkavállalóra 1 nyugdíjas eltartása hárul, és ez az arány – a prognózisok szerint – 2050-ig két munkavállalóra és egy nyugdíjas eltartottra változik. Mindezek a trendek az EU tagországaiban a gazdasági növekedés potenciáljának gyengülését vetítik előre. A kormányok számára a népesedési- és gazdasági problémák megoldására a nyugdíjkorhatár emelése jelent megoldást, legalábbis többnyire ilyen módon kívánják elérni az aktivitási ráta növelését. A megoldások másik kulcsterülete: a bevándorlás új megközelítése, új bevándorláspolitikák kialakítása, amelyet a Hágai Programban összegeztek.

I. Az európai migráció és a felnőttképzés - a Hágai Program célkitűzései

Az EU migrációs politikáját magába foglaló Hágai Program előzményei az Amszterdami Szerződésig, illetve a Tamperei Programig nyúlnak vissza. Az Amszterdami Szerződés bel- és igazságügyi együttműködéshez kapcsolódó rendelkezéseit az 1999. őszi tamperei európai tanácsi ülés konkretizálta. Az ún. Tamperei Program kimondta, hogy

2 „A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség: a Tamperei Program értékelése és a jövőbeli perspektívák” - COM(2004) 401, 2004.6.2.

a legális és az illegális migrációt csak együtt lehet kezelni, mert a legális migrációval kapcsolatos politika sikere és hitelessége elsősorban attól függ, hogy az illegális bevándorlás ellen folytatott küzdelem mennyire hatékony. Bár a Tamperei Program végrehajtása során (1999-2004) számos alapvető jogszabály bevezetése megtörtént, a migrációs változások miatt időszerűvé vált egy újabb programcsoport kidolgozása. Az Európai Tanács 2004 novemberében fogadta el a Hágai Program nevet viselő dokumentumot, amely öt évre tíz prioritást határoz meg. A program alapvető célja, amelyben jelentős szerepet kap a bevándorlás kérdésköre is: a szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség megerősítése.

A Hágai Program, miközben folytatja tamperei célok megvalósítását, új elemet is tartalmaz: az ún. irányított migrációs (*managed migration*) program bevezetését. Ebben kimondja, hogy a legális migráció segítheti a lisszaboni stratégia végrehajtását, a tudásalapú társadalom megteremtését és a gazdasági fejlődés elősegítését, de ehhez ellenőrzött, irányított migrációs politikára van szükség. Megállapítja, hogy a migráció területén olyan átfogó megközelítés alkalmazása szükséges, amely magában foglalja a migráció valamennyi szakaszát, és figyelembe veszi a migráció kiváltó okait is. Együttesen kell kezelni a belépési és befogadási politikákat, valamint a beilleszkedési és visszatérési politikákat.

A külföldiek aránya az EU átlagában, a 2004-es adatok szerint 3,8 százalékos volt. Meg kell jegyeznünk, hogy ez a statisztikai adat már akkor sem feltétlenül felelt meg a valóságos helyzetnek, mert országoként eltérő a bevándorlók honosítása, így számos bevándorló nem is szerepel a statisztikákban. Az elmúlt három évben lényeges változást hozott az újonnan csatlakozó országok belépése mind a belső-, mind a külső vándorlás terén. Átalakult, intenzívebbé vált az EU tagállamokba irányuló, harmadik országból történő bevándorlás, valamint a tagországok munkavállalóinak mozgása is.

A Hágai Program megvalósítása érdekében az Európai Bizottság és a Tanács Cselekvési Tervet fogadott el, amely tartalmazza a prioritások végrehajtásához szükséges konkrét intézkedéseket, valamint az intézkedések elfogadásának és végrehajtásának ütemezését. A migránsok integrációjával kapcsolatos feladatokat, amelyek az Unió országaiban jogszerűen tartózkodó, más országból származó állampolgárok beilleszkedésének

elősegítését célozzák, a tagállamok saját programjaik alapján végzik. Az Európai Unió támogatja a tagországok törekvéseit, abból a felismerésből következően, hogy az integráció révén elkerülhető a migráns közösségek többségi társadalomtól való elszigetelődése és szociális kirekesztődése.

A prioritásokat tartalmazó program *Partnerség Európának a szabadság, biztonság és jog területén való megújulásáért* elnevezést kapta. A bevándorlással a 4. és az 5. prioritási program foglalkozik. Az öt éves időtartamra meghatározott tíz prioritásból a továbbiakban a témánkhoz közvetlenül kapcsolódó bevándorlásra vonatkozó pontokat tárgyaljuk.³

A 4. pontban megfogalmazott célkitűzés a bevándorlással kapcsolatosan „*kiegyensúlyozott megközelítés*” kidolgozását szorgalmazza. Ennek lényege, hogy olyan közös bevándorlás-politika kidolgozása szükséges, amely a legális bevándorlást az Unió egésze területén és szintjén kezeli. További célkitűzés az illegális bevándorlás, csempészet és emberkereskedelem – különösen a nők és gyermekek kereskedelme – elleni küzdelem megerősítése.

A hazai felnőttképzés ennek a célkitűzésnek a megvalósítását a migrációval, csempészettel és emberkereskedelemmel kapcsolatos tájékozódást szolgáló tanfolyamok, tanácsadások tartalmának és munkaformáinak kidolgozásával segítheti. A hazai és külföldi munkaközvetítő irodák és egyéb „utaztatást” végző legális, vagy illegális ügynökségek, vállalkozások kontrollját elsősorban a migrációs motivációkkal bíró személy tudja elvégezni, de ehhez szélesebb ismereteket kell biztosítani a számára. A kivándorlással, letelepedéssel, külföldi munkavállalással kapcsolatos tájékoztató munka jelenleg – megítélésem szerint – nem elégséges. A motivált személyek, ismerősöktől, közvetítőktől, falubeliektől tájékozódnak, és tudatos döntés helyett – sok esetben – inkább „belesodródásnak” lehetne jellemezni azt a migrációs helyzetet, amelyben a magyar munkavállaló vagy családtag találja magát. A korábbi hazai hagyományokat követő, nem formális felnőttképzés, ismeretterjesztés és felnőttképzési tanácsadás számára új és meglehetősen járatlan terület a XXI. századi migrációs motivációkkal rendelkezők oktatása, tájékoztatása. Ennek a felnőttképzési területnek a modernizálása

³ A Hágai Program: Tíz prioritás a következő öt évre - Partnerség Európának a szabadság, biztonság és jog területén való megújulásáért, Brüsszel, 10.5.2005 COM(2005) 184 végleges.

nem várathat magára még akkor sem, ha jelenleg Magyarország még nem tekinthető erősen érintett országnak.

A Partnerség Európának a szabadság, biztonság és jog területén való megújulásáért című program 5. prioritása a beilleszkedés kérdéseit tárgyalja és a bevándorlás társadalmi és gazdasági hasznát, pozitív hatásait emeli ki. Ennek a célkitűzésnek a végrehajtásában a felnőttképzésnek közvetlenül is szerepe van. A tagállamok által kidolgozandó intézkedések ugyanis olyan beilleszkedési politika megvalósítását szolgálják, amelynek közös célja valamennyi tagország számára a bevándorlás pozitív hatásainak maximalizálása, valamint a migráns közösségek elszigetelődésének és társadalmi kirekesztésének megelőzése. A migrációs folyamat – támogató jellegű megközelítés esetén – hozzájárulhat a vallások és kultúrák közötti párbeszédhez és a többségi és kisebbségi csoportok egymás közötti megértéséhez.

Meggyőződésünk, hogy a tagállamok a saját migrációs helyzetüket leképező felnőttképzési politikájuk meghatározásával jelentősen hozzájárulhatnak a beilleszkedés akadályainak megszüntetéséhez, és az egyenlő esélyek megteremtéséhez. A felnőttképzési programok és szolgáltatások kialakításához elengedhetetlenül szükséges a migránsok önálló tanulási kapacitásának és felnőttképzési szükségleteinek további pontosítása.

A Hágai Program 2009-ben befejeződik, ezért a 2010-től érvénybe lépő új program főbb elemei már körvonalazódnak. Úgy tűnik, hogy a legfőbb célkitűzés a nagyobb szabadság, illetve mobilitás érdekében az uniós határok biztosítása lesz, de egyidejűleg a határokon átnyúló bűnözés, az illegális bevándorlás visszaszorítása is nagy hangsúlyt kap. A hazai felnőttképzési politika jövőbeli tervezésénél ezeket a szempontokat érvényesíteni szükséges.

A Program végrehajtásáról készült második, 2007. évi jelentés⁴ több esetben is kritikát fogalmaz meg a tagországok aktivitásával kapcsolatban, és ez a kritika éppen a bevándorlást, az EU tagországok közötti szabad mozgást érintő jogforrások kidolgozása és alkalmazása területén a legélesebb.⁵

4 IP/07/1005 / Brussels, 03 July 2007 / The Hague Programme

5 „... despite being agreed by all Member States, at least nineteen Member States failed to transpose the 2004 Directive on free movement of EU citizens and their family members within the deadline ...”

Összefoglalásként elmondható, hogy az Európai Unióban jelenleg a migráció – a relevánsnak tekinthető szakmai megközelítés szerint – pozitív folyamat, ezért a bevándorlók integrációja támogandó, komplex feladat minden tagország számára. A Bizottság állásfoglalása szerint a bevándorlás révén növekszik az érintett országokban a jólét, a bevándorlók ugyanis betöltik a munkaerőpiac hiányait, olyan munkahelyeket foglalva el, amelyeket a hazai munkavállalók nem szívesen töltenének be. Ugyan a bevándorlás következtében növekszik az államra nehezedő teher, ám a magasabb társadalmi közkiadások csak részben indokolhatók a külföldi bevándorlással. A menedéket keresők gyakran nem, vagy csak korlátozott keretek között vállalhatnak munkát a befogadó országokban, így a költségekhez való hozzájárulásuk is korlátozott lehet.

Általánosan elfogadottnak tekinthető álláspont, hogy a bevándorlók integrációját segítő folyamatban kiemelt jelentősége van az oktatásnak, mivel alapvető fontosságú az életvitel és a munkavállalás megszervezéséhez a befogadó ország kultúrájának, nyelvének, állampolgári ismereteinek megismerése. A Hágai Program 4. és 5. prioritási területe a felnőttképzési, oktatási szektornak jelentős feladatot jelöl ki, különösen a beilleszkedés segítésére területén.

II. Az egész életen át tartó tanulás európai térségének megvalósítása és a migráció

Az egész életen át tartó tanulás európai térségének megvalósítására vonatkozó 2001. évi bizottsági közlemény valamint a 2002. évi tanácsi állásfoglalás deklarálta, hogy a versenyképesség és a foglalkoztathatóság szempontjából kiemelt jelentősége van a folyamatos tanulásnak. Az Unió dokumentumok egyébként azt is hangsúlyozzák, hogy a tanulásnak a társadalmi beilleszkedés, az aktív polgári részvétel és a személyes fejlődés szempontjából is nagy jelentősége van. A felnőttkori tanulás és a migráció összefüggéseinek kérdéseiről először a 2006-ban kiadott *Felnőttkori tanulás: tanulni sohasem késő* című közleményben történt állásfoglalás.⁶ A dokumentum az úgynevezett „fő üzenetek” között tárgyalja a migránsok tanulását, és hasznosnak tekint a vándorlók tanulásába történő kormányzati befektetést.

6 Az Európai Bizottság közleménye: Tanulni sohasem késő, COM(2006) 614 végleges, 2006.10.23., http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614en01.pdf

A migránsok tanulásának támogatásának meg-
erősítése érdekében az alábbi területekre tér ki a
közlemény:

- a bevándorlást megelőzően elsajátított kompetenciák és megszerzett tapasztalatok maximális kiaknázásának szükségessége,
- az oktatás és képzés minőségének javítása a bevándorlók hazájában,
- a képességfelmérési mechanizmusoknak, valamint a formális, nem formális és informális tanulás elismerésének felgyorsítása az újonnan érkező bevándorlók esetében;
- a felnőttkori tanulási lehetőségek kiterjesztése a nyelvi, társadalmi és kulturális beilleszkedés érdekében,
- megfelelő és eredményes tanítási módszerek kidolgozása
- az interkulturális tanulás elősegítése.

A fenti célokra vonatkozóan a tagországokat érintő cselekvési tervben már konkrét feladatok is szerepelnek a migránsok társadalomba és a munkaerőpiacra való beilleszkedésének elősegítése érdekében.

III. A globális migráció és a felnőttképzés

A migráció globális jelenség, így a kontinensek és ország-csoportok migrációs politikája világméretű koordinációt követel. Ebből a megfontolásból hozta létre az ENSZ 2003 decemberében azt a globális kérdésekkel foglalkozó bizottságot (*Global Commission on International Migration*), amely a nemzetközi migrációval, különös tekintettel a nemzetközi munkaerőpiacon megjelenő munkavállalókkal foglalkozik. Az ENSZ dokumentumában szereplő meghatározás szerint *a migráns munkavállaló olyan személy, aki egy olyan országban végez, végzett, vagy fog végezni keresőtevékenységet, amelynek nem állampolgára.*⁷ A 2007 novemberében megrendezett bonni felnőttképzési konferencia,⁸ amely 52 országból mintegy 200 szakember részvételével zajlott, az ENSZ migrációval kapcsolatos, 2006-ban publikált riportja alapján áttekintette a felnőttképzési szerepvállalás lehetőségeit. *A Migráció egy nemzetközi kapcsolatokra épülő világban: új irányok a tevékenységhez (Migration in an interconnected world:*

New directions for action)⁹, című stratégiai dokumentum a migráció kezelését csak egy koherens, valamennyi ország által támogatott migrációs világpolitika keretében tartja elfogadhatónak. Valamennyi kulcsterületet (oktatás, biztonság, munkavállalás) egymással összefüggő módon kezeli a dokumentum, és ebből a kiindulásból fogalmaz meg tanácsokat és cselekvési irányokat.

Rita Süßmuth, az ENSZ tizenkilenc független szakértőt tömörítő migrációs Bizottságának tagja,¹⁰ a konferenciához készített tanulmányában kifejti, hogy a világ szinte valamennyi országa érintett a globális migrációban, cél-, tranzit- illetve induló országgént. Az elmúlt 25 év alatt a vándorlók száma megduplázódott, és további növekedés várható. A fejlett országoknak új megközelítéssel kell viszonyulniuk a migrációhoz, amelynek első lépése, hogy tudatosítsák, milyen jelentős gazdasági, szociális és kulturális hasznot hajtott számukra a bevándorlás. Csak a 2005. évben 232 milliárdos nagyságrendű munkavállalói jövedelmet küldtek vissza országukba banki átutalások formájában a migránsok.¹¹ Az ENSZ ajánlások közül egy, kevésbé tárgyalt témakört emelek ki, amelynek komoly felnőttképzési hatása lehet. A dokumentum szerint szükséges valamennyi országban a migránsok ügyeinek intézésével foglalkozó hivatalnokok és döntéshozók folyamatos képzése és ellátása pontos, releváns és hiteles információkkal, statisztikai adatokkal, mivel e nélkül nem képzelhető el megfelelő színvonalú és minőségi nemzeti politikák kialakítása és az ügyintézés korszerűsítése.

A migrációval kapcsolatos hazai felnőttképzési gondolkodás kialakítása szempontjából hasznos lehet a bonni konferencia munkacsoportjaiban megtárgyalt témakörök áttekintése:

1/ Mit tehet, mit kell tennie a felnőttképzésnek (felnőttoktatásnak) a migránsok támogatása érdekében az induló országokban (*countries of origin*)?

- Milyen oktatásai szükségletei vannak a potenciális migráns csoportnak?

- Lehet szerepe a felnőttképzésnek a migráció megkezdése előtt? Ha igen, akkor milyen?

⁹ Report of the World Commission on International Migration, published by the United Nations in 2006. www.gcim.org

¹⁰ Prof. Dr. Rita SÜSSMUTH Former President of the German Parliament; former Minister for Family, Women, Youth and Health Germany President of the German Adult Education Association (dvv International).

¹¹ A tanulmányból átemelt, nem ellenőrzött adat. (A szerző.)

⁷ Kollektív Tárgyalások és Szociális Párbeszéd a Közszolgálatokban - 4. EPSU Konferencia a Kollektív Tárgyalásokról - 2005. december 12-13.- Kollektív Tárgyalások és Migráns Munkavállalók

⁸ International Conference „The Right to Education in the Context of Migration and Integration“ 15/16.11.2007 in Bonn

SZÍN

- Milyen oktatási tapasztalatokkal rendelkezünk a potenciális migránsok köréből?

- Milyen tapasztalatokkal rendelkezünk a potenciális migránsok családjával végzett munka területén?

- Feladata-e a felnőttképzésnek a migráció megelőzése?

- Milyen szervezetek vonhatók be a munkába (civil szervezetek, kormányzati intézmények) az induló országban és a befogadó országban?

2/ Agyelszívás (*brain drain*), tudás-nyerés (*brain gain*), tudás cirkuláció (*brain circulation*) – A migránsok pozitív szerepe szülőhazájuk számára.

3/ A belső migrációval (*internal migration*) kapcsolatos oktatási szükségletek. A város-falu közötti migráció, az idegengyűlölet és a humanitárius krízisek kérdése.

4/ Az emberi jogokkal összefüggő tanulási hozzáférhetőség főbb kérdései.

IV. A kelet-közép-európai országokat érintő migráció felnőttképzési aspektusa

A kelet-közép-európai migráció sajátosságaira vonatkozóan az Unióhoz való csatlakozás után több jelentős, a kérdéskör különböző aspektusait kiemelő, főleg a munkavállalásra koncentráló kutatás zajlott.

1. ábra. 1000 főre jutó nettó migrációs ráta, 2005.

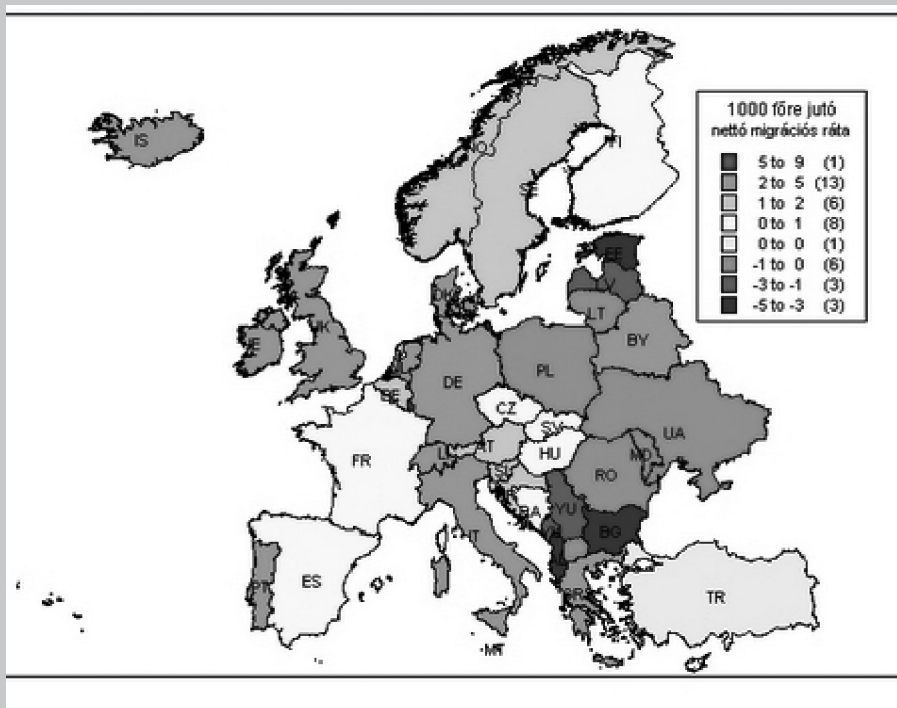
Ezek közül az egyik hazai kutatásnak a *migrációs rátatelemzéssel* végzett vizsgálati eredményeit emeljük ki.¹²

Az 1000 főre jutó nettó migrációs ráta összegét a bevándorlók és kivándorlók számában mért különbség alapján számolták ki.¹³ A kutatás eredményét térképen is megjelenítették színek felhasználásával. A pirostól a sötétzöldig terjedő színskála segítségével jelentették meg az alább közölt térképen az 1000 főre jutó nettó migrációs ráta értékét minden európai országra. A kutatás eredménye, hogy a 2004-ben csatlakozott országok közül Máltára, Szlovéniába, Ciprusra, Csehországba, Szlovákiába és Magyarországra még mindig többen vándorolnak be, mint ahányan kivándorolnak ezekből az országokból. Az újonnan csatlakozott országok közül egyedül a Baltikum és Lengyelország nettó migrációs rátája negatív 2005-ben.

12 Szabó Laura: Gazdasági vagy jóléti migráció?

Forrás: <http://www.talaljuk-ki.hu/index.php/article/articleview/385/1/16/> (2007. december 15.)

13 Az 1000 főre jutó nettó migrációs ráta: [bevándorlók száma]–[kivándorlók száma] ezer főre számítva. Ha ez a különbség negatív, akkor az adott országban magasabb a kivándorlók száma a bevándorlók számánál, és fordítva, ha ez a különbség pozitív, akkor a bevándorlók száma haladja meg a kivándorlók számát. (Szabó Laura)

(Forrás: Szabó Laura kutatása, 2005.)

Albániából, Bulgáriából és Észtországból inkább elvándorolnak az emberek a nyugat-európai országokba és Kanadába, illetve az Egyesült Államokba. Szintén magas a kivándorlók száma a bevándorlók számához képest Lettorszában és Szerbia-Montenegróban, de több volt szocialista országról is elmondható, hogy jelentősebb az elvándorlás, mint a bevándorlás (Litvániából, Macedóniából, Lengyelországból, Ukrajnából, Moldáviából és Romániából).

A statisztikai adatok jelzik azt a folyamatot is, hogy 1990 óta egyes kivándorlási többlettel rendelkező országok – Belgium, Németország és Ausztria – bevándorló célpont-országgá változtak. Ezen országok a korábbi, 15 tagú Unióban az első helyen álltak a 9 százalékos külföldi bevándorló népesség részaránnyal.

A témához kapcsolódó másik, felnőttképzési konzekvenciák levonására is alkalmas kutatást a Tárki végezte 2004-ben, 1000 fős országos reprezentatív mintán. A kapcsolathálózati és migrációs kutatásban Magyarországon élő bevándorlók értékvalasztásának és élet-stílusának hasonlóságát a gazdasági státus és az interakciós kapcsolatok hatása összefüggésében vizsgálták.¹⁴ Douglas S. Massey és munkatársai azon kutatási eredményéből indultak ki, mely szerint a *migráció kultúrájának* kialakulása ahhoz a változáshoz köthető, melynek során a migránsok kezdeti saját célkitűzései a fogadó országban szerzett társadalmi tapasztalatok hatására átalakulnak. A megszerzett tapasztalatok alapján újabb stratégiákat alakítanak ki a bevándorlók látva és mérlegelve az elérhető lehetőségeket és életstílusokat.

A Tárki kutatásban, amelyet a Budapesten dolgozó romániai magyar vendégmunkások körében végeztek, arra az eredményre jutottak, „... *hogya migrációval összefüggő kapcsolati és információs hálózatok, valamint a résztvevők tapasztalatai a kezdeti ideiglenes tervektől eltolják a migrációs stratégiákat a vendégmunkára való tartós berendezkedés felé. A magyarországi beilleszkedésre irányuló kísérleteiket ugyanakkor meghatározzák a fogadó társadalom etnicizáló törekvései, az „erdélyiséghez” fűződő pozitív és negatív társadalmi jelentések szempontjából egyaránt.*”¹⁵

A migrációs kultúra vizsgálata felveti a befogadó országok *oktatási rendszereinek és felnőttképzési*

intézményeinek viszonyulását a bevándorlók, illetve a bevándorlók gyermekeinek tanulásához. Különösen a nyelvtanulás szempontjából jelent nagy kihívást a migráció növekedése, hiszen a migrációban érintett felnőttek és fiatalok tanulási programjának ez a kulcseleme. Ugyanakkor egyre nyilvánvalóbb, hogy a befogadó ország kultúrájának, állampolgári ismereteinek az elsajátítása is fontos oktatási feladat.

A lengyel migrációval kapcsolatos aktuális felnőttképzési helyzetről Ewa Przybylska jelentett meg összefoglaló tanulmányt, melyben figyelmezteti a jelenleg még kisebb mértékben érintett közép-európai országok szakembereit arra, hogy időben fel kell készülnie a felnőttoktatásnak a jelenleginél jóval nagyobb migrációra. A vezető lengyel felnőttképzési intézmények körében végzett kutatásának legfőbb megállapítása, hogy az intézmények még nem szembesültek a migráció következtében előálló oktatási kihívásokkal, így nincsenek felkészülve például az interkulturális tanulást elősegítő felnőttképzési programokra. Mivel jelenleg a statisztikai adatok meglehetősen kis számú legális bevándorlót mutatnak, azok jelentős része pedig nagyvárosokban él (Varsó, Poznan, Krakkó), így nem jelennek meg a felnőttképzési szolgáltatást végzők látókörében. A témával kapcsolatban megfigyelhető viszonylagos inaktivitás a nemzetközi együttműködések keresztül, az interkulturális tanulást (*intercultural education*) támogató programok segítségével fokozható. A helyi közösségek szintjén megjelenő konkrét tevékenységek, a kisebbségi csoportok rendezvényei, a kisebb helyi civil szervezetek tevékenysége viszont színes képet mutat. Az oktatási intézményekben egyre nagyobb teret kapó a szélesebb körű, sok esetben a nyelvvoktatással is összefüggő, más kultúrákkal kapcsolatos ismeretátadása, amely megelőlegezi a migráció szempontjából a későbbiekben hasznosítható tudást.

V. *A migráció hatása a hazai felnőttképzésre és felsőoktatásra*

A *felnőttképzés és a felsőoktatás* integrációt erősítő szerepe országonként változó, és a migráció jellegének megfelelő sokszínűséget mutat. A migráció hatása – a szomszédos országokhoz hasonlóan – a hazai felnőttképzésben még nem jelent közvetlen kihívást. A felsőoktatásban – a magyar nyelvet beszélő bevándorlók száma, életkori megoszlása, valamint a támogató programok hatására viszont már erőteljesebb a felkészülés.

14 Gödri Irén (NKI) - <http://www.socialnetwork.hu/cikkek/MSZT2004.htm#Gödr%20Irén>

15 Pulay Gergő (Erasmus Kollégium) *A migráció kultúrája – utazó kultúrák? Értelmezési lehetőségek* <http://www.socialnetwork.hu/cikkek/MSZT2004.htm#Pulay%20Gergő>

Valamennyi témához kapcsolódó kutatás jelzi, hogy a bevándorlókat fenyegeti leginkább a szegénység és a társadalmi kirekesztettség – így a felnőttképzésbe is nehezen tudnak bekapcsolódni. Az álláshoz jutás és a munkavállalás nehézségei között kiemelten szerepel a nyelvtudás hiánya, valamint a szaktudás hiánya.

A hazai migráció sajátosságaiból következően a felsőoktatás átalakítását célzó, úgynevezett *Bologna-folyamat* szerves része lesz a bevándorlók gyermekeinek és a bevándorló fiataloknak a fogadása, oktatása. Bár erről a kérdéskörrel egyelőre, más országokhoz viszonyítva a szükségesnél kevesebb szó esik nálunk – talán azért, mert a magyar nyelv tanulása a letelepedést kérők mintegy ötven százalékának nem jelent kiemelt tanulási feladatot –, a felsőoktatási intézményeknek az átalakítási folyamatban, előrelátó módon fel kell készülniük a hazánkat is érintő migrációra. A migrációs politikák átalakulása következtében a képzési, továbbképzési rendszerek jelentősége felértékelődik, ezért a következő évtizedek feladatainak átgondolása, a „befogadó”, nyitott oktatási intézményrendszer kialakítása szempontjából is időszerű. Prognosztizálható a bevándorlók *önálló felnőttkori tanulásának* támogatását végző *tanácsadás* szerepének jelentős növekedése is.

Az EU belső vándorlásának növekedése várhatóan hazánkat is érinti, így az életen át tartó tanulás megvalósítását szolgáló felnőttképzési intézményeknek és szolgáltatásoknak megfelelő felkészültséggel és kínálattal kell készülni a migrációra. A hasonló trendeket mutató többi tagországgal, különösen a KKE tagországok szakembereivel együttműködve szükségesnek tartjuk a bevándorlókhoz kapcsolatos felnőttképzési kutatások kiszélesítését és a képzési tartalmak átgondolását.

Az EU 2006. évi közleményében olvasható felhívást: „*Tervezgetés helyett cselekvés!*”¹⁶ a migrációval kapcsolatos hazai felnőttképzési politika és tevékenység egészére is kiterjesztendő jó tanácsként ajánlom.

16 „A move from planning to action is needed.” Forrás: EU 614. számú közleménye. Magyar fordítás 5. oldal.

A migránsok képzésével kapcsolatos elképzeléseimet a Németországban, 2007. őszén megrendezett, a migráció és az integráció felnőttképzési összefüggéseivel foglalkozó (*Migration and Integration as a Topic of Adult and Continuing Education*) világkonferencia szekcióiban elhangzott előadások végiggondolásával fogalmaztam meg. A konferencián a szervező német civilszervezet jóvoltából vehettem részt.

Felhasznált irodalom

Ágnes Hárs – András Kováts (2004): *Immigration as a labour market strategy - European and North American Perspectives.* – Hungary. Jan Niessen and Yongmi Schibe (Eds.)

Migration Processes in Central and Eastern Europe: Unpacking the Diversity. In Alice Szczepaniková, Marek Čaněk and Jan Grill (Eds.), *Multicultural Center Prague*, 2006.

Süssmuth, Rita (2007): *Basic Issues, Problems and Strategies for Migration and Integration* in the Report of the World Commission on International Migration. In H. Knoll, Joachim – Hinzen, Heribert (Eds.): *Migration and Integration as a Topic of Adult and Continuing Education.* Bonn-Warsaw, dvv International, 13-25.

H. Knoll, Joachim – Hinzen, Heribert (Eds.) (2007): *Migration and Integration as a Topic of Adult and Continuing Education – Introduction to the Issue.* Bonn-Warsaw, dvv International, 5-13.

Barakonyi Károly (2004): *Rendszerváltás a felsőoktatásban – Bologna folyamat, modernizáció.* Akadémiai Kiadó, Budapest,

Przybylska, Ewa (2007): *Teaching and Education in Poland and the Social Integration of Migrants and National and Ethnic Minorities.* In H. Knoll, Joachim – Hinzen, Heribert (Eds.): *Migration and Integration as a Topic of Adult and Continuing Education.* Bonn-Warsaw, dvv International, 117-137.

Pordány Sarolta (2007): *A felnőttoktatók képzésének szükségessége és jövője – Afrika, Ázsia és a csendes-óceáni szigetvilág oktatásáról.* Felnőttképzési Szemle – online folyóirat 2007. 1. szám <http://www.feflearning.hu/hun/hun.php?page=of1>